

Слабкий Геннадій Олексійович,
доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри громадського здоров'я,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0000-0003-2308-7869
м. Ужгород, Україна

Пішківці Віталій Михайлович,
аспірант,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID ID: 0009-0001-2279-3190
м. Ужгород, Україна

Вплив війни проти російської воєнної агресії на відвідування дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України

Вступ. Війна України проти російської воєнної агресії негативно вплинула на стан здоров'я населення та систему охорони здоров'я. При цьому бойові дії стали причиною значної міграції населення та зниження ним рівня здоров'язберігаючої поведінки.

Мета: дослідити вплив війни проти російської воєнної агресії на рівень відвідування дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в розрізі регіонів країни.

Матеріали та методи. Матеріали: при проведенні дослідження було використано офіційні дані галузевої статистичної звітності в динаміці 2020–2023 років: 2020, 2021 роки – передвоєнний період; 2022, 2023 роки – період війни. Статистичні дані представлені із територій які підконтрольні Україні. Методи: медико-статистичний та структурно – логічного аналізу.

Результати. У 2023 році у зрівнянні з 2020 роком кількість звернень дорослого населення до лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України скоротилася у 1,57 разу і склала 7 047 496 відвідувань. Найвищі рівні скорочення зареєстровані на території Луганської – 151,29 разів, Херсонської – 5,46 разів, Запорізької – 3,53 разів та Донецької – 2,93 разів областей. В розрахунку на одного дорослого жителя кількість вказаних звернень скоротилася в 1,5 разу і склала 0,2. Функція посади в розрахунку на одну зайняту посаду лікаря-стоматолога мала тенденцію до скорочення і в галузі склала 1611,5 прийомів. При цьому частка первинних відвідувань збільшилася на 1,7% і в 2023 році склала 37,3%.

Висновки. В ході проведеного дослідження встановлено негативний вплив війни проти російської воєнної агресії на рівень відвідування дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України. Найбільший рівень зниження звернення дорослого населення за медичною допомогою до лікарів стоматологів зареєстровано в зоні активних бойових дій та територіях, які наближені до них.

Ключові слова: лікарі-стоматологи, зубні лікарі, системи МОЗ України, відвідування, війна, вплив.

Slabkiy Gennadiy Oleksiyovych, Doctor of Medical Sciences, Professor, Head of the Department of Public Health, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0000-0003-2308-7869, Uzhhorod, Ukraine

Pishkovtsi Vitaliy Mykhailovych, Postgraduate Student, Uzhhorod National University, ORCID ID: 0009-0001-2279-3190, Uzhhorod, Ukraine

Impact of the war against Russian military aggression on visits by the adult population to doctors-stomatologists and dentists in health care institutions of the Ministry of Health of Ukraine

Introduction. The war of Ukraine against Russian military aggression has negatively affected the health of the population and the healthcare system. At the same time, hostilities caused a significant migration of the population and a decrease in the level of health-preserving behavior.

Objective: to study the impact of the war against Russian military aggression on the level of visits by the adult population to doctors-stomatologists and dentists in health care institutions of the Ministry of Health of Ukraine in the context of the regions of the country.

Materials and methods. *Materials:* in the course of this study the official data of sectoral statistical reporting were used in the dynamics of 2020-2023: 2020, 2021 – pre-war period; 2022, 2023 – the period of war. Statistical data are taken from the territories controlled by Ukraine. *Methods:* medico-statistical and of structural-and-logical analysis.

Results. In 2023, compared to 2020, the number of visits of the adult population to doctors-stomatologists and dentists in health care institutions of the Ministry of Health of Ukraine decreased by 1.57 times and amounted to 7,047,496 visits. The highest levels of decrease were registered in the territory of Luhansk – 151.29 times, Kherson – 5.46 times, Zaporizhzhia – 3.53 times and Donetsk – 2.93 times regions. Per one adult resident, the number of these visits decreased by 1.5 times and amounted to 0.2. The function of the position per one occupied position of a stomatologist tended to decrease and in the industry amounted to 1611.5 appointments. At the same time, the share of primary visits increased by 1.7% and in 2023 amounted to 37.3%.

Conclusions. In the course of the undertaken study, the negative impact of the war against Russian military aggression on the level of visits by the adult population to dentists and dentists in health care institutions of the Ministry of Health of Ukraine was established. The

highest level of decrease in the adult population's access to medical care to dentists was recorded in the zone of active hostilities and territories close to them.

Key words: doctors-stomatologists, dentists, systems of the Ministry of Health of Ukraine, visits, war, impact.

Вступ. Всесвітня організація охорони здоров'я визначає здоров'я порожнини рота як благополучний стан ротової порожнини, з яким пов'язана безліч найважливіших функцій, включаючи дихання, прийом їжі, спілкування, здатність посміхатися і встановлювати соціальні зв'язки. Здоров'я ротової порожнини є невід'ємною частиною загального здоров'я, благополуччя та якості життя людей [1]. Збереження та зміцнення залишається одним із першочергових завдань у сфері охорони здоров'я [2].

У 2022 р. Всесвітня асамблея охорони здоров'я прийняла Глобальну стратегію з охорони здоров'я ротової порожнини, концепція якої полягає в тому, щоб до 2030 р. забезпечити загальне охоплення людей та громад послугами охорони здоров'я з охорони здоров'я порожнини рота [3].

Стоматологічна допомога – один із наймасовіших видів медичної допомоги. За кількістю лікарів і відвідувань пацієнтів стоматологія займає 2-ге місце серед усіх медичних спеціальностей [4].

Основними показниками діяльності системи надання стоматологічної допомоги є кількість відвідувань до спеціалістів стоматологічного профілю, кількість відвідувань лікарів-стоматологів та зубних лікарів на одного жителя України, навантаження на

одну зайняту посаду лікаря стоматологічного профілю, який працює у закладах охорони здоров'я системи МОЗ.

Необхідно зазначити, що на стан здоров'я населення та організацію медичної допомоги населенню негативно вплинула війна проти російської воєнної агресії [5–7].

Мета: дослідити вплив війни проти російської воєнної агресії на рівень відвідування дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в розрізі регіонів країни.

Матеріали та методи. *Матеріали:* при проведенні дослідження було використано офіційні дані галузевої статистичної звітності в динаміці 2020–2023 років: 2020, 2021 роки – передвоєнний період; 2022, 2023 роки – період війни. Статистичні дані представлені із територій які підконтрольні Україні. *Методи:* медико-статистичний та структурно – логічного аналізу.

Результати. На першому етапі дослідження було досліджено та проаналізовані дані щодо кількості відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в динаміці 2020–2023 років в регіональному аспекті. Отримані дані наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Кількість відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України, абсолютні числа, 2020–2023 роки

Адміністративна територія	2020	2021	2022	2023	2023 до 2020, рази
1	2	3	4	5	6
АР Крим	-	-	-	-	-
<i>Області</i>					
Вінницька	276 619	202 513	211 139	201 720	-1,37
Волинська	259 275	233 273	194 816	198 110	-1,31
Дніпропетровська	1 104 236	891 125	782 223	725 325	-1,52
Донецька	589 298	530 916	190 499	201 403	-2,93
Житомирська	357 089	351 303	320 903	320 934	-1,11
Закарпатська	137 733	103 204	116 230	102 668	-1,34
Запорізька	436 878	338 762	140 506	123 734	-3,53
Івано-Франківська	226 134	198 732	234 490	219 195	-1,03
Київська	462 305	360 927	317 150	369 341	-1,25
Кіровоградська	356 898	264 058	257 488	246 132	-1,45
Луганська	329 377	243 892	15 677	2 359	-151,29
Львівська	767 576	641 539	551 519	430 196	-1,78
Миколаївська	197 106	153 463	122 838	155 550	-1,27
Одеська	682 132	523 524	452 373	452 983	-1,51
Полтавська	553 829	471 310	413 978	417 156	-1,33
Рівненська	322 684	287 677	259 120	242 448	-1,33
Сумська	384 549	287 126	253 667	289 562	-1,33
Тернопільська	221 156	207 358	193 820	193 478	-1,14
Харківська	1 108 252	753 610	519 420	583 105	-1,90
Херсонська	239 189	142 174	38 082	43 771	-5,46

1	2	3	4	5	6
Хмельницька	324 866	232 869	237 488	282 378	-1,15
Черкаська	411 379	288 564	270 027	273 672	-1,50
Чернівецька	177 419	151 586	140 328	134 283	-1,32
Чернігівська	541 259	430 202	332 483	338 433	-1,60
<i>Міста</i>					
м. Київ	606 952	527 560	459 417	499 560	-1,21
м. Севастополь	-	-	-	-	
Україна	11 074 190	8 817 267	7 025 1	7 047 496	-1,57

Аналіз наведених в табл.1 даних вказує на те, що в цілому по галузі зареєстровано скорочення кількості відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України за період дослідження в 1,57 разу з їх кількістю в 2023 році 7 047 496. При цьому скорочення зареєстровано на території всіх регіонів. Найвищі рівні скорочення зареєстровані на території підконтрольній Україні частині Луганської – 151,29 разів та на території Херсонської – 5,46 разів, Запорізької – 3,53 разів і Донецької – 2,93 разів областей. Вказані області

відносяться до зони активних бойових дій або наближених до них. Також необхідно зазначити, що дані регіони відносяться до адміністративних територій із високим рівнем вимушеного переселення населення на більш безпечні території.

Зменшення абсолютної кількості звернень дорослого населення до лікарів-стоматологів та зубних лікарів вплинуло на зміну показника відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в розрахунку на одного жителя. Розрахункові дані наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Показник відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в розрахунку на одного жителя, 2020–2023 роки

Адміністративна територія	2020	2021	2022	2023	2023 до 2020
1	2	3	4	5	6
АР Крим	-	-	-	-	-
<i>Області</i>					
Вінницька	0,2	0,2	0,2	0,2	-
Волинська	0,3	0,3	0,2	0,3	-
Дніпропетровська	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,1
Донецька	0,4	0,3	0,1	0,1	-0,3
Житомирська	0,4	0,4	0,3	0,3	-0,1
Закарпатська	0,1	0,1	0,1	0,1	-
Запорізька	0,3	0,2	0,1	0,1	-0,2
Івано-Франківська	0,2	0,2	0,2	0,2	-
Київська	0,3	0,3	0,2	0,3	-
Кіровоградська	0,5	0,4	0,3	0,3	-0,2
Луганська	0,6	0,4	-	-	-0,6
Львівська	0,4	0,3	0,3	0,2	-0,2
Миколаївська	0,2	0,2	0,1	0,2	-
Одеська	0,4	0,3	0,2	0,2	-0,2
Полтавська	0,5	0,4	0,4	0,4	-0,1
Рівненська	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,1
Сумська	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,1
Тернопільська	0,3	0,2	0,2	0,2	-0,1
Харківська	0,5	0,3	0,2	0,3	-0,2
Херсонська	0,3	0,2	0,0	0,1	-0,2
Хмельницька	0,3	0,2	0,2	0,3	-
Черкаська	0,4	0,3	0,3	0,3	-0,1
Чернівецька	0,2	0,2	0,2	0,2	-
Чернігівська	0,7	0,5	0,4	0,4	-0,3

1	2	3	4	5	6
<i>Міста</i>					
м. Київ	0,3	0,2	0,2	0,2	-0,1
м. Севастополь	-	-	-	-	-
Україна	0,3	0,3	0,2	0,2	-0,1

Аналіз наведених в табл. 2 даних вказує на те, що в цілому по галузі зареєстровано скорочення кількості відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України за період дослідження в розрахунку на одного жителя в 1,5 разу з рівнем 0,2. Зареєстровано зниження вказаного показника на території 17 (68,0%) регіонів, а на території 8 (32,0%) регіонів він залишився без змін.

Наступним кроком стало дослідження та проведення аналізу кількості відвідувань дорослим населенням

лікарів-стоматологів та зубних лікарів в розрахунку на одну зайняту посаду лікаря у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в динаміці 2020–2023 років. Отримані дані наведено в табл. 3.

Аналіз наведених в табл. 3 даних вказує на те, що в цілому по галузі зареєстровано тенденцію скорочення кількості відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України за період дослідження в розрахунку на одну зайняту посаду лікаря з найнижчим рівнем у 2022 році – 1 473,6. У 2023 році

Таблиця 3

Кількість відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів в розрахунку на одну зайняту посаду лікаря у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України, 2020–2023 роки

Адміністративна територія	2020	2021	2022	2023	2023 до 2020
АР Крим	-	-	-	-	-
<i>Області</i>					
Вінницька	1 653,2	1 405,0	1 862,6	1 769,0	+115,8
Волинська	1 547,6	1 451,4	1 474,3	1 572,3	+24,7
Дніпропетровська	1 950,3	1 854,4	1 846,7	1 949,2	-1,1
Донецька	1 773,0	1 786,4	687,6	790,2	-982,8
Житомирська	1 547,8	1 577,9	1 579,3	1 720,6	+172,8
Закарпатська	1 874,8	1 933,2	2 158,6	2 123,0	+248,2
Запорізька	1 884,0	1 683,9	1 052,9	1 002,9	-881,1
Івано-Франківська	1 070,7	1 062,1	1 439,1	1 508,7	+438
Київська	1 552,4	1 394,9	1 376,1	1 724,5	+172,3
Кіровоградська	2 182,9	2 011,4	2 227,4	2 263,7	+80,8
Луганська	3 107,7	3 032,6	428,0	64,0	-3043,7
Львівська	1 369,5	1 259,8	1 331,1	1 087,6	-338,4
Миколаївська	2 131,2	1 564,9	1 328,1	2 153,5	+22,3
Одеська	1 663,3	1 274,9	1 574,2	1 638,5	-24,8
Полтавська	2 027,8	2 137,4	2 341,6	2 623,3	+595,5
Рівненська	1 640,9	1 841,9	1 852,3	1 894,9	+254
Сумська	1 911,4	1 567,6	1 571,9	1 780,0	-131,4
Тернопільська	1 665,2	1 753,3	2 192,8	2 345,5	+680,3
Харківська	1 797,2	1 527,9	1 171,6	1 509,6	-287,6
Херсонська	2 265,1	2 020,4	1 302,3	1 307,6	-957,5
Хмельницька	1 737,0	1 540,5	1 762,7	2 057,6	+320,6
Черкаська	2 061,4	1 593,8	1 769,9	1 811,9	-252,5
Чернівецька	1 336,2	1 346,4	1 460,2	1 832,1	+495,9
Чернігівська	2 369,9	2 058,7	1 885,1	1 983,6	-401,5
<i>Міста</i>					
м. Київ	879,0	931,6	931,9	1 168,4	+289,4
м. Севастополь	-	-	-	-	-
Україна	1 658,3	1 525,6	1 473,6	1 611,5	-46,8

у зрівнянні з 2020 роком функція посади вказаних лікарів скоротилася на території 12 (48,0%) регіонів, а на території 13 (52,0%) регіонів вона збільшилася. Найбільший рівень скорочення функції посади лікарів-стоматологів та зубних лікарів зареєстровано на підконтрольній Україні території луганської області – 48,6 разів з показником 64,0 звернень на рік. Необхідно зазначити, що зростання функції посади при зменшенні кількості звернень дорослого населення за стоматологічного допомогою опосередковано вказує на зменшення кількості зайнятих посад.

Далі було досліджено та проаналізовано дані щодо частки первинних відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів серед усіх відвідувань лікарів стоматологічного профілю у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України в динаміці 2020–2023 років. Отримані дані наведено в табл. 4.

Аналіз наведених в табл. 4 даних вказує на те, що в цілому по галузі зареєстровано зростання частки первинних відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів серед усіх відвідувань лікарів стоматологічного профілю у закладах охорони

здоров'я системи МОЗ України у 2023 році у зрівнянні з 2020 роком на 1,7% з показником 37,3%. Зростання вказаного показника зареєстровано на території 18 (72,0%) регіонів, а на території 7 (28,0%) регіонів зареєстровано його зниження. Найвищі рівні зростання вказаного показника зареєстровані на підконтрольній Україні території Луганської області – 21,7% та території Херсонської області – 26,8%. Даний чинник є опосередкованим показником відношення населення до комплексного лікування стоматологічних хвороб.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із вивченням впливу війни проти російської воєнної агресії на якість надання стоматологічної допомоги.

Висновки. В ході проведеного дослідження встановлено негативний вплив війни проти російської воєнної агресії на рівень відвідування дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України. Найбільший рівень зниження звернення дорослого населення за медичною допомогою до лікарів стоматологів зареєстровано в зоні активних бойових дій та територіях, які наближені до них.

Таблиця 4

Частка первинних відвідувань дорослим населенням лікарів-стоматологів та зубних лікарів серед усіх відвідувань лікарів стоматологічного профілю у закладах охорони здоров'я системи МОЗ України, %, 2020–2023 роки

Адміністративна територія	2020	2021	2022	2023	2023 до 2020
АР Крим	-	-	-	-	-
<i>Області</i>					
Вінницька	39,0	39,6	43,2	41,7	+2,7
Волинська	29,1	29,2	33,7	36,4	+7,3
Дніпропетровська	38,2	42,5	45,5	44,0	+5,8
Донецька	40,1	35,2	33,4	45,0	+4,9
Житомирська	36,1	35,5	39,3	37,6	+1,5
Закарпатська	34,5	34,3	32,5	30,1	-4,4
Запорізька	31,2	31,5	35,6	37,5	+6,3
Івано-Франківська	37,7	35,2	39,3	38,4	+0,7
Київська	37,0	35,5	38,1	37,8	+0,8
Кіровоградська	39,4	39,6	39,7	38,0	-1,9
Луганська	31,1	33,9	47,2	52,8	+21,7
Львівська	34,2	33,1	33,7	31,2	-3,0
Миколаївська	33,2	32,4	38,9	40,1	+6,9
Одеська	28,3	29,0	31,9	34,5	+6,2
Полтавська	38,7	36,5	36,3	39,1	+0,4
Рівненська	31,0	29,9	29,0	30,7	-0,3
Сумська	35,9	33,6	37,1	38,2	+2,8
Тернопільська	35,4	33,5	36,5	37,7	+2,3
Харківська	39,1	39,3	42,0	43,7	+4,6
Херсонська	37,4	26,7	29,8	64,2	+26,8
Хмельницька	34,8	31,4	32,4	26,9	-7,9
Черкаська	38,9	36,9	38,7	35,7	-3,2
Чернівецька	35,6	35,6	37,0	34,4	-1,2
Чернігівська	36,7	36,4	40,1	37,8	+1,1
<i>Міста</i>					
м. Київ	31,4	31,6	35,6	32,0	+0,6
м. Севастополь	-	-	-	-	-
Україна	35,6	35,0	37,5	37,3	+1,7

REFERENCES

1. Regional Committee for Europe, 71st session. (2021). Seventy- first Regional Committee for Europe: virtual session, 13–15 September 2021: oral health. World Health Organization. Regional Office for Europe. Available from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/344605>.
2. Pavlenko OV, Vahnenko OM, Yermakova LG, Pavlenko MO, Fefer EI, Averbuh IF. Meduchna stomatologichna dopomoga v modeliah medychnogo strahuvanya riznyh krayin [Medical dental care in models of health insurance in different countries]. *Actual Dentistry*, 2019;5(99):100-103. Available from: <https://doi.org/10.33295/1992-576X-2019-5-100>. [in Ukrainian]
3. World Health Organization. Global oral health status report: towards universal health coverage for oral health by 2030: executive summary. World Health Organization. 2022. Available from: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/364454>.
4. Lytvynova LO, Donik OM, Artemchuk LI. Orhanizatsiia stomatolohichnoi dopomohy. *Ukrainskyi stomatolohichnyi almanakh*. 2020;2:109-14. [in Ukrainian]
5. Hrubryna A. Rosiiiany nyshchat likarni ta vykradaiut karety shvydkykh. MOZ pro killist zruinovanykh medzakladiv [Russians destroy hospitals and steal ambulances. Ministry of Health on the number of destroyed medical facilities]. 2023, October 1.1 Available from: <https://vikna.tv/dlia-tebe/vijna-v-ukrayini/skilky-likaren-znyshhyly-rosiyany-v-ukrayini/> [in Ukrainian]
6. Myroniuk IS, Slabkyi HO, Shcherbinska OS, Bilak-Lukianchuk VY. Naslidky viiny z rosiiskoiu federatsiieiu dlia hromadskoho zdorovia Ukrainy. [Consequences of the war with the Russian Federation for the healthcare system of Ukraine]. *Reproduktyvne zdorovia zhinky*. 2022;8(63):26-31. DOI: <https://doi.org/10.30841/2708-8731.8.2022.273291> [in Ukrainian]
7. Slabkyi HO, Bilak-Lukianchuk VI, Kozar YuYu. Shchodo vplyvu viiny proty rosiiskoi ahresii na stan zdorovia naselennia ta systemu okhorony zdorovia Ukrainy. [Regarding the impact of the war against Russian aggression on the health of the population and the health care system of Ukraine]. *Visnyk zdorovia*. 2023; 1(1):38-46. DOI:10.32782/3041-1068. 2024.1.1.5 [in Ukrainian]